

Transparentnost Srbija
Transparency Serbia

Transparentnost Srbija

pregled aktivnosti za period
28. maj - 3. jun 2016. godine

Bilten broj 23/2016

Sadržaj:

Aktivnosti	2
Zadaci novog saziva parlamenta	4
Jesmo li dovoljno bogati da kupujemo najjeftinije	5
O stranim plaćenicima, donatorima i investitorima	6
Saopštenja.....	8
Državno reketiranje, sukob interesa i troškovi nakon poklona	8
Mediji	9
Borba protiv korupcije: Spektakl pred kamerama, muk u sudnicama.....	9

Aktivnosti

U ovoj sedmici programski direktor Transparentnosti Srbija Nemanja Nenadić prisustvovao je sastanku radne grupe za otvorene podatke. TS se priključila radnoj grupi koju čine predstavnici nekoliko nevladinih organizacija i predstavnici državnih organa koji su zainteresovani da svoje podatke objavljuju u mašinski čitljivom obliku, iako to još uvek nije postala zakonska obaveza. Nenadić je upoznao prisutne sa projektima i inicijativama TS koje su u vezi sa ovom temom, uključujući i nedavno sprovedeno istraživanje [Indeks transparentnosti lokalne vlasti](#). Založio se za to da se pitanje otvorenih podataka uskoro otvori i u Narodnoj skupštini, predstavljanjem poslaničkim grupama, ali i u ekspozeu budućeg premijera. Takođe je ukazao na moguću povezanost otvaranja podataka organa vlasti sa primenom novog Zakon o opštem upravnom postupku i obavezom organa vlasti da međusobno razmenjuju podatke umesto da im ih donose građani. Jedna od tema rada ove grupe biće i zakonsko uređivanje. Postoje ideje da se mašinska čitljivost podataka i evropska direktiva koja se odnosi na ponovnu upotrebu podataka uključe u pravni sistem kroz izmene Zakona o slobodnom pristupu informacijama, ali odredbe još nisu formulisane.

Nenadić je imao i dva sastanka u Agenciji za borbu protiv korupcije, sa predstavnicima Agencije i Saveta za borbu protiv korupcije, na kojima je bilo reči o nastavku rada na izradi Zakona o Agenciji za borbu protiv korupcije i o predstojećim aktivnostima TS.

Saradnik TS Rade Đurić učestvovao je na konferenciji „Promena paradigme u javnim nabavkama: vrednost za novac i ekonomičnosti“, koju je 1. i 2. juna organizovala Uprava za javne nabavke. Na konferenciji je bilo reči o planiranju u javnim nabavkama, istraživanju tržišta, izboru postupka javnih nabavki, elektronskim nabavkama, ali osnovna tema je bila kako ispuniti uslove koji će garantovati kvalitet onoga što se nabavlja, umesto kriterijuma najniže ponuđene cene. Čulo se mnogo kvalitetnih primera iz prakse u vezi sa primenom necenovnih elemenata kriterijuma u evaluaciji ponuda, kao i problemima u praktičnoj primeni „ekonomski najpovoljnije ponude“ i „troška životnog ciklusa“, naročito iz oblasti zdravstva i energetike.

Na panel diskusiji o unapređenju regularnosti javnih nabavki i ulozi civilnog društva u tom procesu, Đurić je upoznao učesnike konferencije sa ulogom i značajem građanskih organizacija u borbi za regularnost postupaka. Predstavio je iskustva TS na monitoringu pojedinačnih i nabavki u određenim sektorima (nabavke krečenja u zdravstvenim ustanovama, monitoring nabavki u postupku obnove od poplava), velikom broju postupaka za zaštitu prava ponuđača u kojima smo pomogli da se obustave nezakoniti postupci, a zatim i obukama tužilaca i sudija u vezi sa antikorupcijskim propisima. Ukazao je i na to da je TS razvila indikatore sa praćenje performansi sistema javnih nabavki koji bi ukazali na slabosti sistema. Predstavio je i uspešnu borbu TS da se u što većoj meri poveća javnost postupaka i procedura, da planovi naručilaca postanu javni.

Đurić je izneo predloge za poboljšanje sistema javnih nabavki, u smislu novih načina ugovaranja i sprovođenja postupaka (direktna plaćanja ugovaraču, konkurentno pregovaranje, snižavanje trenda ograničenja, eliminacija preferencijala). TS je na konferenciji podržala stav da je kvalitet ispred cene, ali i da je neophodno da se preko strukovnih sektora obezbede standardi kvaliteta koji bi se mogao primenjivati u postupcima, te da se uspostavi i osigura njihova primena.

U protekloj nedelji naše Antikorupcijsko savetovalište (ALAC) primilo je 20 poziva (0800 081 081) i 13 mejlova (ts@transparentnost.org.rs) a do podataka o još 16 slučajeva smo došli preko Fejsbuk poruka, ličnih kontakata, iz pres klipinga i sa interneta.

Na internet sajtu u protekloj sedmici objavili smo sedam tekstova, a na [Facebook stranici](#), sedam tekstova, komentara, linkova. Na Tviteru, gde imamo gotovo 5.500 pratilaca, najviše pažnje izazvao je [naš tvit](#) u vezi sa "prozivanjem" TS od strane premijera u tehničkom mandatu, kao i [tvit](#) u vezi sa izjavom funkcionera SNS da će partija razmatrati rad direktora javnih preduzeća.

Prenosimo izbor tekstova koje smo objavili u prethodnoj sedmici:

Pod lupom¹

Zadaci novog saziva parlamenta

3. jun 2016.

Transparentnost Srbija, povodom konstituisanja novog saziva Skupštine Srbije, podseća na najvažnije obaveze u vezi sa borbom protiv korupcije koje predstoje poslanicima i daje predloge u vezi sa anketnim odborom koji će se baviti izborima.

Najavljeno je, naime, da će jedan od prvih poteza vladajuće većine biti formiranje anketnog odbora koji će se baviti izborima, odnosno "pritiscima na Republičku izbornu komisiju". Transparentnost Srbija poziva da se u okviru rada odbora objave zapisnici sa svih 8.377 biračkih mesta. Takođe, pozivamo da objavljivanje zapisnika sa biračkih mesta odmah po njihovom sačinjavanju ubuduće postane praksa, ali i obaveza koja bi se ustanovila izmenama propisa. Transparentnost i mogućnost da najšira javnost proveri tvrdnje i optužbe ili uporedi zapisnike sa naknadnim procenama i iznetim podacima, najbolja je brana protiv svake vrste zloupotreba.

Povodom početka rada novog saziva, podsećamo da pred poslanicima stoji niz poslova i obaveza zaostalih iz prethodnog saziva - u vezi sa razmatranjem godišnjih izveštaja nezavisnih organa, kao i u vezi sa izborom članova Odbora Agencije za borbu protiv korupcije i Saveta REM-a.

TS, takođe, smatra da je od najvećeg značaja da Skupština promeni praksu i da počne da poziva

¹<http://goo.gl/PjRIEj>

na odgovornost članove Vlade koji se ogлуše o obavezujuće odluke, preporuke i zaključke nezavisnih državnih organa i samog parlamenta.

Među [prioritetima za borbu protiv korupcije 2016-2020](#) nalazi se upravo "puno poštovanje i jačanje položaja nezavisnih državnih organa u borbi protiv korupcije". U toj preporuci se navodi da bi, kao jedan od prvih zadataka, novi saziv Skupštine treba da temeljno razmotri godišnje izveštaje o radu Državne revizorske institucije, Zaštitnika građana, Agencije za borbu protiv korupcije, Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti i Republičke komisije za zaštitu prava u postupcima javnih nabavki, da obaveže Vladu da reši probleme na koje se u tim izveštajima ukazuje. Ova preporuka uvrštena je i među najvažnije [preporuke studije sistema društvenog integriteta u Srbiji](#).

Novi saziv parlamenta trebalo bi i da usvoji predloge izmena Zakona o Zaštitniku građana i Zakona o slobodnom pristupu informacijama, polazeći od tekstova koje je predložila Vlada još 2011. godine, i izmeni Zakon o Agenciji za borbu protiv korupcije i Zakon o finansiranju političkih aktivnosti.

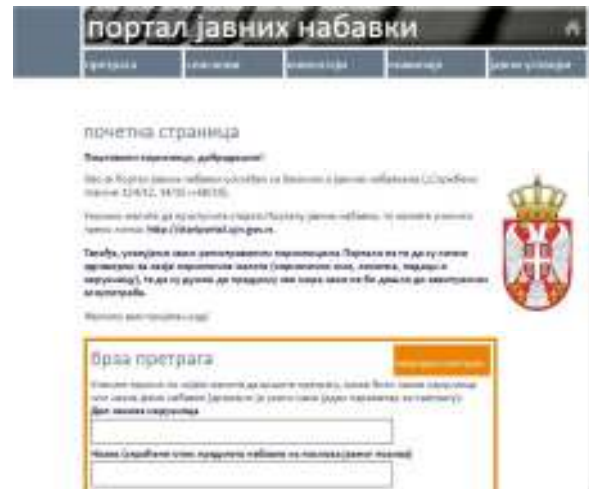
Jesmo li dovoljno bogati da kupujemo najjeftinije

2. jun 2016.

Država, kada kupuje, ne treba da rezonuje išta drugačije nego građanin kada nabavlja za sebe. Kada građanin kupuje robu, nabavlja usluge ili angažuje izvođača radova, za početak, sam mora da zna šta mu treba, koje je minimalni kvalitet koji ga zadovoljava, koji je maksimalni rok isporuke koji mu je prihvatljiv, koliko će mu vredeti ako se radovi obave brže a koliko ako roba ima neke dodatne prednosti (npr. dužu trajnost, jeftiniju eksploataciju). Obično izvrši i istraživanje tržišta, to jest obilazak radnji, internet rasпитivanje ili se raspita kod prijatelja o ponudi, cenama, kvalitetu...

Sve to isto treba da urade i službenici državnih organa, javnih preduzeća i ustanova: da definišu precizno potrebe i prioritete za nabavke; da ispituju tržište kako bi videli na koji način se one mogu zadovoljiti; da obezbede sredstva; da odmere koja od ponuda je najisplativija. Razlika između privatnih i javnih nabavki ogleda se u tome što oni koji nabavljaju novcem poreskih obveznika moraju da opravdaju svoje postupke – da sve one proračune koje većina građana obavi „u glavi“, stave „na papir“ (to jest, na Portal javnih nabavki), tako što će opisati svoje potrebe u konkursnoj dokumentaciji, propisati obavezne uslove i navesti kriterijume na osnovu kojih će se doneti odluka. O procesu odlučivanja mora postojati pisani trag, i odluka o raspolaganju javnim novcem se može osporiti.

Na [konferenciji o javnim nabavkama](#), održanoj u sredu, glavna teza je bila da ne treba kupovati najjeftinije, već ono što je najisplativije. Ova zdravorazumska logika je jasna svakoj domaćici.

Zakoni o javnim nabavkama, od 2002. do danas, stavljaju u ravnopravan položaj kriterijum „najniže ponuđene cene“ i „ekonomski najbolje ponude“. Drugim rečima, Zakon ni do sada nije terao naručioce da kupuju najjeftiniju robu – to je bila stvar njihove procene. Ako nije od strane Zakona, pritisaka da se kupuje najjeftinije je moglo biti sa drugih strana. Od predstavnika naručilaca se ponekad može čuti da **postoji pritisak da se nabavlja najjeftinije zbog toga što novca u budžetu nema dovoljno**. Jeftine nabavke mogu biti vrlo zgodno **populističko oruđe** – npr. za neku predizbornu kampanju ili godišnji izveštaj sjajno zvuči kada se saopšti podatak „smanjili smo troškove javnih nabavki za 30%“. Tim pre što se nedostaci jeftine kupovine obične ne pokažu baš odmah, nego u narednim mesecima ili godinama, a nekada se i ne utvrđuju (npr. koliko su korisnici zdravstvenih usluga zadovoljni protezama koje dobijaju, koliko su kvalitetni prevodi dokumenata, koliko je osvetljavanje trga doprinelo turističkoj ponudi grada).

Snažan motiv da nabavljaju najjeftinije imaju službenici koji sprovode nabavke i njihovi pretpostavljeni. Takav pristup donosi ne samo manje posla (ne mora da se odmerava koliko će

poena biti dato za rok isporuke, dužinu servisa i mnoštvo drugih činilaca koji neku ponudu čine kvalitetnijom), nego i drastično manju odgovornost (mogućnost greške). Samim tim, uz odabir najjeftinije ponude, drastično se smanjuje mogućnost „prozivke“ u javnosti da je nabavka bila nameštena. Kada pak dođe do prozivke druge vrste – da je kupljena roba slabog kvaliteta i slično, onda rukovodioci organa vlasti samo sležu ramenima – „šta ćemo, Zakon je takav“, a novinari to nekritički prenose.

S obzirom na ovako snažne motive da se nekritički kupuje ono što je „najjeftinije“ (bez obzira na gubitak na kvalitetu), možda bi trebalo razmišljati u pravcu izmene Zakona. Na primer, umesto da naručilac ima potpunu slobodu pri odabiru kriterijuma za odlučivanje, što se na kraju svodi na dužnost pravdanja zato što se ne nabavlja samo roba, usluga i rad sa najnižom cenom, da mora da uvek obrazloži upravo situaciju kada kaže da mu osim cene ništa drugo nije važno. Naime, takve situacije su u stvarnosti znatno ređe od onih drugih, i mogu se sresti uglavnom kod veoma standardizovanih proizvoda. Drugo moguće rešenje jeste da se kod procene isplativosti nabavki gleda ne samo na trenutne troškove ili na one koji nastaju u budžetskoj godini, već na ceo period eksploatacije proizvoda. Primera radi, kada se nabavlja automobil, nije bitna samo cena koja se plaća odmah, već treba odmeriti i troškove servisa, procenjenu trajnost vozila ali i očekivanu vrednost tog automobila u doba kada će ga državni organ prodati.

O stranim plaćenicima, donatorima i investitorima

1. jun 2016.

Povodom izjave mandataru da se kampanja protiv Beograda na vodi finansira iz inostranstva - i potkrepljivanja te teze nabranjem nekoliko "ljudi koji stoje iza tih priča", aktivista civilnog sektora, među kojima je "onaj četvrti iz Transparentnosti", reagovao je programski direktor Transparentnosti Srbija Nemanja Nenadić.

On je upozorio da se pažnja skreće sa gorućeg pitanja – faktičke suspenzije pravne države, odnosno dešavanja u Hercegovačkoj ulici. "Normalno je da ljude u Srbiji ovakve pojave asociraju na devedesete godine. Zbog iskustva kroz koje je naše društvo tada prošlo. Mislim da čitavu stvar treba vratiti što pre na ono što jeste tema. Sad to trenutno čak i nije projekat 'Beograd na vodi' već jedan konkretan slučaj u kojem je pod okriljem noći pravna država zatajlila i do sada nije imala odgovor na nezakonito postupanje ljudi pod fantomkama", smatra Nemanja Nenadić.

Što se same izjave premijera tiče, Nenadić je naveo da je ona „pomalo konfuzna, po argumentima čudna, a po tonu preteća“.

- Uzgred, za razliku od one trojice imenovanih, ni ja ni iko od mojih kolega nije pomenut lično, već je naveden „onaj iz Transparentnostf. O konfuznosti izjave svedoči to što na novinarsko pitanje o uticajima stranih ambasadora na izborne rezultate, odgovor kreće od skupštinskog anketnog odbora, preko stope rasta BDP-a, „nekih“ kojima ne valja niko ko podržava vladu, da bi se završilo sa time da (Vučić) „neće da dopusti ljudima da unište najbolji projekat u zemlji. Zatim nabraja te koji „hoće da unište“ i priča kako je on proverio da se to finansira iz inostranstva“, objašnjava Nenadić (<http://goo.gl/zrAbvm>).

Prema njegovim rečima, da su argumenti o zaveri da se uništi projekat „Beograd na vodi“ čudni, govori i to što od pomenute trojice aktivista pokreta „Ne da(vi)mo Beograd“ jednog uopšte ne poznaje, a sa jednim je pričao o nekom tekstu telefonom pre desetak godina. - Čudno je i to što premijer kritičare Beograda na vodi proziva da su „finansirani iz inostranstva“. Argumenti i kritičara i promotera projekta su valjani ili ne, nezavisno od toga ko ih saopštava i kako je finansiran. A zatim, i sam projekat „Beograd na vodi“ je finansiran, makar jednim delom, iz inostranstva. Istina, prema prvobitnim najavama to finansiranje je trebalo da bude bar 10 puta veće od onog iz ugovora - ističe Nenadić. On dodaje da postoji zablude u delu javnosti, koja je zasnovana na situaciji u doba Miloševića, da donatori finansiraju „antivladine“ projekte, ali da „naprotiv, većina donatora podržava organizacije koje demonstriraju saradnju sa vladom“.

"TS se, inače, [bavila projektom BGD na vodi](#) zato što smo iz nekoliko ranijih slučajeva („BUS Plus“, parking preduzeća) videli koliko su javno – privatna partnerstva rizična oblast i zato što je 2011. konačno donet zakon koji nalaže da se sprovedu analize i nadmetanje pre zaključenja ovakvih ugovora. Ovo je bilo ubedljivo najvrednije JPP (u najavi). Iako je BG na vodi samo jedan od dvadesetak slučajeva JPP koji smo analizirali, oko njega smo se najviše oglašavali upravo zbog poteza ljudi iz vlasti. Mi bismo bili srećniji da je bilo manje razloga za oglašavanje – npr. da su Vlada i Grad od početka jasno rekli da će se formirati zajedničko preduzeće, da će predstaviti analizu koja pokazuje da je to povoljnije od davanja zemljišta na licitaciju, da će se na tenderu utvrditi koji partner koji nudi najpovoljnije uslove, da će ugovor biti objavljen odmah po potpisivanju... Zbog svega toga, oko ovog slučaja sasvim sigurno nismo imali nikakav finansijski interes, jer je posla bilo više nego oko svih drugih JPP koje smo pratili zajedno", naveo je Nenadić.

Komentar sa naše Facebook stranice:

***Miroslav Fodora** Tamo gde je veliki novac, ne očekuj da ces naci coveka. Ni od jednog politicara, koji se licno okoristio, ne očekuj da govori istinu. Da se Vucic ne plasi istine, ne bi vecina ugovora bila drzavna tajna, nego bi se postovao ustav i Srbija bi bila pravna drzava. Svi osetimo i znamo, da sa njim ona to nije, nego da ima obelezje diktature. Inace, ja sam arhitekta, nisam finansiran ni od koga i odgovorno tvrdim - Beograd na vodi je promasaj veka za drzavu a presedan bez presedana, za pravnu drzavu.*

Saopštenja²

Državno reketiranje, sukob interesa i troškovi nakon poklona

31. maj 2016.

Povodom potvrde kompanije "Jura" da je donirala dva automobila Ministarstvu rada, Transparentnost Srbija poziva Ministarstvo, Vladu i Državnu revizorsku instituciju da ispituju slučaj, pokrenu postupak za kažnjavanje odgovornih, vrate vozila dobijena mimo zakona i pokrenu postupak za izmenu i dopunu propisa, kako bi se potpunije uredilo pitanje sukoba interesa koji nastaje u vezi sa poklonima koje primaju državni organi.

Insajder je objavio [dopis firme „Jura“ koja je potvrdila koja je potvrdila](#) da je, na zahtev Ministarstva rada donirala dva automobila. Insajder navodi da je donacija data 2013. godine. [Mediji su ovu temu otvorili](#) [Mediji su ovu temu otvorili](#) nakon objavljivanja tvrdnji da se u toj firmi, koja je od države dobila 25 miliona evra subvencija, krše prava radnika a da Inspekcija rada ne reaguje adekvatno.

Zakon o donacijama i humanitarnoj pomoći zabranjuje da se kao donacija dodeljuu, odnosno primaju putnički automobili, kao i usluge, novac, hartije od vrednosti, imovinska i druga prava. Transparentnost Srbija naglašava da u ovom konkretnom slučaju, ne samo da je prekršeno ograničenje iz Zakona o donacijama, već postoje i znatno ozbiljniji problemi. Prvo, sama situacija u kojoj jedan državni organ traži od privatne firme koja može biti predmet inspeksijske kontrole „donaciju“, može predstavljati po svojoj suštini iznudu mita, koja se razlikuje od krivičnog dela samo po tome što korist ne stiže pojedinac nego organ. Dodatni element apsurdna unosi činjenica da država na jednoj strani, novcem od poreza podstiče investitora, a da, s druge strane, od tog istog investitora traži vozila koja je trebalo nabaviti iz budžeta.

Sve i da „donacija“ nije bila iznuđena, očigledno bi bilo neprimereno da državni organ prima poklone od firme koju taj isti organ treba da podvrgne inspeksijskom nadzoru (inspekcija rada, koja je u sastavu Ministarstva). Budući da aktuelni propisi sadrže samo pravila o sukobu (privatnog) interesa državnih funkcionera i službenika sa javnim interesom o kojem treba da se staraju, a ne i o ovakvim situacijama, Transparentnost Srbija smatra da ova pitanja treba urediti. U vezi sa time, podsećamo da je neophodno da se uredi i postupanje javnih funkcionera u vezi sa prijemom poklona. Dodatni razlog za uvođenje preciznih zakonskih pravila jeste i činjenica da u nekim slučajevima donacije nose sa sobom i značajne skrivene troškove, koji mogu višestruko da nadmaše vrednost poklona, naročito kod proizvoda čije održavanje i povezani troškovi (npr. ažuriranje softvera, servisi, nabavka specifične opreme) su veći od cene osnovnog proizvoda.

² <http://www.transparentnost.org.rs/index.php/sr/aktivnosti-2/saoptenja>

Mediji

Borba protiv korupcije: Spektakl pred kamerama, muk u sudnicama

CINS, 2. jun 2016.

Borba protiv korupcije, mada istaknuta kao prioritet svake vlasti poslednjih godina, u praksi se svodi na medijske najave, hapšenja pred kamerama i veliki broj krivičnih prijava bez epiloga na sudu. Optužnica ima malo, presuda još manje, a kazne su najčešće uslovne, pokazuje [šestomesečno istraživanje CINS-a](#).

U rano jutro, 24. septembra 2013. godine, fizikalnu terapiju Borislava Novakovića prekinuli su policajci i odveli ga u policijsku stanicu. Čak mesec i po dana pre toga mediji su objavili da će Novaković, šef poslaničke grupe Demokratske stranke u skupštini Vojvodine i bivši direktor Zavoda za izgradnju Novog Sada, biti uhapšen kao „pljačkaš“, zbog malverzacija sa građevinskim zemljištem.

Istog dana uhapšeno je još sedam osoba, uključujući i novosadske privrednike Petra Matijevića, vlasnika industrije mesa "Matijević" i Vojislava Gajića, direktora "Aleksandar gradnje". Ova informacija ubrzo je postala vest dana, a njom se novinarima pohvalio i Ivica Dačić, tadašnji ministar unutrašnjih poslova, na jednoj od svojih pres konferencija.

Za nanošenje štete Novom Sadu i Republici Srbiji osumnjičeno je ukupno osam osoba: Novaković i njegove saradnice iz Zavoda za izgradnju gradazbog navodne zloupotrebe službenog položaja i nesprečavanja malverzacija sa zemljištem, a ostali za zloupotrebu u privredi i poresku utaju.

Slučaj na kraju nije ni dospelo do suda. Nešto više od dve godine kasnije, istraga protiv svih je obustavljena jer je Više javno tužilaštvo u Novom Sadu odustalo od krivičnog gonjenja. U odgovoru Tužilaštva Centru za istraživačko novinarstvo Srbije(CINS) navedeno je da nema osnovane sumnje da su uradili ono za šta su bili osumnjičeni.

Istraživanje CINS-a pokazuje da, iako je borba protiv korupcije istaknuta kao prioritet svake vlasti u poslednjih desetak godina, ona se u praksi svodi na medijske najave i hapšenja pred kamerama. Njih prati veliki broj krivičnih prijava, znatno manje optužnica i još manje osuđujućih presuda. Kada i dođe do presude, obično je reč o uslovnim kaznama. Češće se procesuiraju „sitna“ korupcija.

Novinari CINS-a šest meseci su od pravosudnih institucija u Srbiji prikupljali podatke o procesuiranju deset koruptivnih dela, za period od 2013. do kraja 2015. godine. U te tri godine zbog ovih dela MUP-u je prijavljeno 6.179 ljudi, a po podacima tužilaštava koji su dostavili informacije, optuženo je skoro tri hiljade ljudi.

Prema odgovorima osnovnih i viših sudova, dosuđena je 1.861 kazna, pri čemu treba imati u vidu da su neke od osoba dobijale i po dve kazne, npr. uslovnu i novčanu, tako da je ukupan broj osuđenih osoba oko 1.500. Od ukupnog broja izrečenih kazni, najviše je uslovnih - 1.268.

Znatno veći broj postupaka završen je pred osnovnim sudovima i tužilaštvima, nadležnim za krivična dela za koja su propisane niže kazne - novčane ili do deset godina zatvora. Većim slučajevima bave se Tužilaštvo za organizovani kriminal, koje je u tri godine za navedena dela optužilo 232 osobe, kao i posebno odeljenje Višeg suda u Beogradu (Specijalni sud) koji je u tom periodu doneo 200 osuđujućih presuda.

Borislav Novaković za CINS kaže da je sa policijom prvi put razgovarao oko tri meseca pre hapšenja i da nije očekivao da bi mogao biti uhapšen.

„Oni nisu znali da izgovore tačno ni moje ime i prezime, ni funkciju. Dolaze na vrata, pokazuju legitimaciju i pitaju da li sam Branislav Novković i da li sam direktor Javnog preduzeća Urbanizam“, kaže Novaković i dodaje: „Kada vas hapse, onda ste u Drugom dnevniku i onda ste nacionalna vest. Kada Tužilaštvo obustavi istragu (...) i kaže 'taj čovek je nevin' onda se to nađe u antrfileu crne hronike, koji pročitaju moja porodica i moji prijatelji.“

Hapšenja kao reality show

Policijske akcije hapšenja zbog navodne korupcije često su u poslednje tri godine obeležavale naslovne strane u srpskim medijima. Poslednja u nizu bila je akcija Skener 2 koja se desila u jeku izborne kampanje u aprilu 2016. godine, u kojoj je privedeno 49 osoba.

Iskustvo pokazuje da mali broj prijavljenih zaista i bude osuđen za korupciju.

Prema podacima MUP-a, od 1. januara 2013. godine do 31. decembra 2015, u Srbiji je za koruptivna krivična dela koja je analizirao CINS uhapšeno 254, a prijavljeno 6.179 osoba.

Novi Zakonik o krivičnom postupku, koji se primenjuje od 2013. godine, umanjio je nivo sumnje potreban da bi se protiv nekoga pokrenula istraga. Sagovornici CINS-a jedan broj krivičnih prijava objašnjavaju kao potencijalnu metodu za politička razračunavanja, kao i način da građani, preko policije i tužilaštva „uteruju dugove“.

Zamenik tužioca u Trećem osnovnom tužilaštvu Nenad Stefanović kaže da je sada moguće istrage pokretati diskreciono, uz nizak stepen sumnje, „zato što ste antipatični ili neko hoće da vam namesti“.

Prema rečima Slađanke Milošević, predsednice Sindikata pravosuđa Srbije, postoje prave krivične prijave, ali i one koje se koriste za politički obračun:

“Podnesu prijavu, tužilaštvo 'čačne', tu dokaza nema, bez obzira na to, pokrene se cela pravosudna mašinerija, dođe do suda, pred sudom to ne opstane ili ne dođe do osuđujuće presude i onda mi, svi građani, plaćamo tu igranku između pravosuđa, politike i policije“.

Istraživanje CINS-a pokazuje da se borba protiv korupcije u Srbiji većinom svodi na svega tri krivična dela: proneveru (982 krivične prijave), zloupotrebu službenog položaja (2.361) i zloupotrebu položaja odgovornog lica (2.098), koja je uvedena izmenama Krivičnog zakonika 2012. godine.

U zavisnosti od težine krivičnog dela, odnosno zaprećene kazne ili nanete štete, postupak vodi osnovno ili više javno tužilaštvo. Baš kao i kod podnošenja krivičnih prijava, tužilaštva najčešće podižu optužnice za zloupotrebe položaja i pronevere. Ipak, razlike u broju ljudi protiv kojih je podneta prijava i onih koji dospeju na optužnicu je znatna.

Slikovit primer je statistika za tri najveća grada u Srbiji: Beograd, Niš i Novi Sad. Više javno tužilaštvo u Beogradu je u protekle tri godine za proneveru i dve zloupotrebe po prijavama radilo protiv ukupno 1.376 ljudi, dok je optužne predloge i optužnice podiglo protiv 362. Novosadsko više tužilaštvo radilo je po prijavama protiv 843 lica, a podiglo optužnice protiv njih 68. Višem tužilaštvu u Nišu podnete su prijave protiv 210 lica, a podignuto je 72 optužnice, odnosno optužnih predloga.

Zloupotreba zloupotrebe

Dva dela zloupotrebe položaja su, prema rečima osoba iz pravne struke, problematična jer su preširoko formulisana pa je, u praksi, ljude moguće procesuirati za različite stvari, bez velikih rezultata. Čak je i Evropska komisija u poslednjem izveštaju o Srbiji navela da se zloupotreba službenog položaja preterano koristi „uključujući i slučajeve gde ne postoji objektivno kriminalno ponašanje“.

Sudija Apelacionog suda u Beogradu Miodrag Majić objašnjava da se u interpretaciji ovih dela često prave ozbiljni propusti, da je moguće „svakoga i nikoga“ goniti i da bi najbolje bilo da se ta dela ili izbacе ili zamene nekim daleko preciznijim delima.

„Uvek kažem da se vrši zloupotreba te zloupotrebe. Koliko tih postupaka od samog starta biva potpuno pravno rečeno, besmisleno povedeno... ali postoji određeni politički pritisak kroz medije i onda se ulazi u jednu reku koja nema ni kraja ni početka i gde je svima manje više jasno da to nikuda ne vodi“, kaže Majić.

Majić dodaje da se slučajevi visoke korupcije i ne istražuju dok su osobe koje su predmet istraživanja deo aktuelne vlasti.

Zamenik republičkog javnog tužioca Goran Ilić objašnjava da zloupotreba službenog položaja, ovako kako je postavljena, omogućava „veoma široku diskreciju u gonjenju“ i da bi je trebalo precizirati.

„Neretko tužioci kada nisu sigurni da je neko specijalnije delo protiv službene dužnosti u pitanju posežu za krivičnim delom zloupotreba službenog položaja. (...) Neke vrste delikata protiv službene dužnosti nisu „pokrivene“ nekim drugim krivičnim delom, onda je jedino moguće gonjenje za zloupotrebu službenog položaja“, rekao je Ilić.

Problema su svesni i u Ministarstvu pravde, koje je pripremiло izmene Krivičnog zakonika.

Radomir Ilić, državni sekretar u Ministarstvu pravde, objašnjava da će ovim izmenama biti uvedena nova krivična dela, ali i promenjeno delo zloupotrebe položaja odgovornog lica, koje će se moći koristiti samo ukoliko nije moguće upotrebiti nijedno drugo.

U suprotnom, kaže Ilić, sud neće dozvoliti da optužnica stupi na snagu, a ako se to i dogodi, ona neće preživeti žalbeni postupak.

Uzeli iz solidarnog fonda, dali fudbalskom klubu

Na račun malog fudbalskog kluba Crnokosa iz Kosjerića tokom jeseni 2008. godine leglo je oko 700.000 dinara – sa računa Fonda za finansiranje solidarne stambene izgradnje ove opštine. Ovu uplatu odobrio je tadašnji predsednik opštine Željko Prodanović.

Zbog ovoga je, 2014. godine osuđen na uslovnu kaznu od dve godine.

Tokom te dve godine, Prodanović je najpre radio kao zamenik predsednika opštine Kosjerić, a nakon ostavke na ovu funkciju, kao odbornik u lokalnoj skupštini.

Za CINS kaže da je samo hteo da pomogne fudbalskom klubu dok ne dobiju već obećanu uplatu, kada bi novac vratili Opštini.

„U međuvremenu je uvedena prinudna uprava u Kosjerić i ja sam otišao iz Opštine, to nije završeno, i posle je to neko zloupotrebio da bi mene napadao. (...) Nisam uradio ništa što već nismo radili ranije, finansirali smo fudbalski klub. Greška je bila u proceduri, ali da je tu bilo neke korupcije to nema veze sa životom“, objašnjava Prodanović.

Prodanovićeva kazna deo je ukupne statistike osnovnih sudova koji su odgovorili CINS-u, u kojoj je oko 80 posto kazni – uslovnih.

Viši sudovi imaju manje presuda, ali podjednako često, u oko 80 posto slučajeva, dosuđuju kazne zatvora – jer sude za teže oblike krivičnih dela i veće novčane štete.

Od ukupnog broja kazni na sudovima u protekle tri godine - 1.861 - kaznu kućnog i pravog zatvora dobilo je ukupno 538 osoba, a njih 55 kažnjeno je novčano. Uslovne kazne dosuđene su za 1.268 osoba.

Kada je reč o samim presudama, za sva analizirana koruptivna krivična dela u poslednje tri godine doneta je 871 oslobađajuća presuda, kao i 463 odbijajuće presude - u kojima sud nije prihvatio optužbu. Bilo je ukupno 1.118 osuđujućih presuda, od kojih su se neke odnosile i na više osoba, sa različitim kaznama.

Optužbi za koruptivno delo nedavno je oslobođen sin Miroslava Miškovića - Marko. On je sa ocem, uz kamere MUP-a, uhapšen u decembru 2012. godine, a optužnica je podignuta pet meseci kasnije - za krivično delo zloupotreba položaja odgovornog lica i utaju poreza, zbog navodnog nanošenja štete privatizovanim putarskim preduzećima.

U martu 2016. godine Marko Mišković je osuđen za utaju poreza na 3,5 godine zatvora i kaznu od 8 miliona dinara. Za zloupotrebu položaja odgovornog lica je oslobođen optužbi. Postupak protiv Miroslava Miškovića još je u toku.

Predsednica Društva sudija Srbije Dragana Boljević kaže da ishod na sudu zavisi od toga kako su predmet pripremili policija i tužilac.

“Nije dužnost suda da pošto-poto osudi. Ako postoji sumnja, sud mora na neki način da ga oslobodi, nije sud tu da osuđuje, nego da bude pravičan”, kaže Boljević i dodaje da je sudijama u oblasti privrede potrebna dodatna obuka, jer je pojedina dela teško dokazati.

Ilustracije i grafika preuzeti sa sajta CINS-a. Ceo tekst na sajtu CINS-a: https://www.cins.rs/srpski/research_stories/article/borba-protiv-korupcije-spektakl-pred-kamerama-muk-u-sudnicama

